

Oslo – 2016-11-04

*Aktuella fakta om Alkohol och
narkotika 2016*

Dr. Fred Nyberg, Professor
Department of Pharmaceutical Biosciences
Uppsala University, Sweden

UPPSALA
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Innehåll:

- Riskbruk, missbruk & beroende
- Alkohol & Narkotika
- Centralstimulantia & hallucinogener
- Nya psykoaktiva substanser (NPS)
- Neurobiologi vs psykologi bakom beroende
- Cannabis – Akuta och långsiktiga effekter
- Cannabis som medicin
- Behandlingsstrategier – Psykoterapi och läkemedel

UPPSALA
UNIVERSITET

*Vad är riskbruk, missbruk
och beroende*

Droger i Sverige

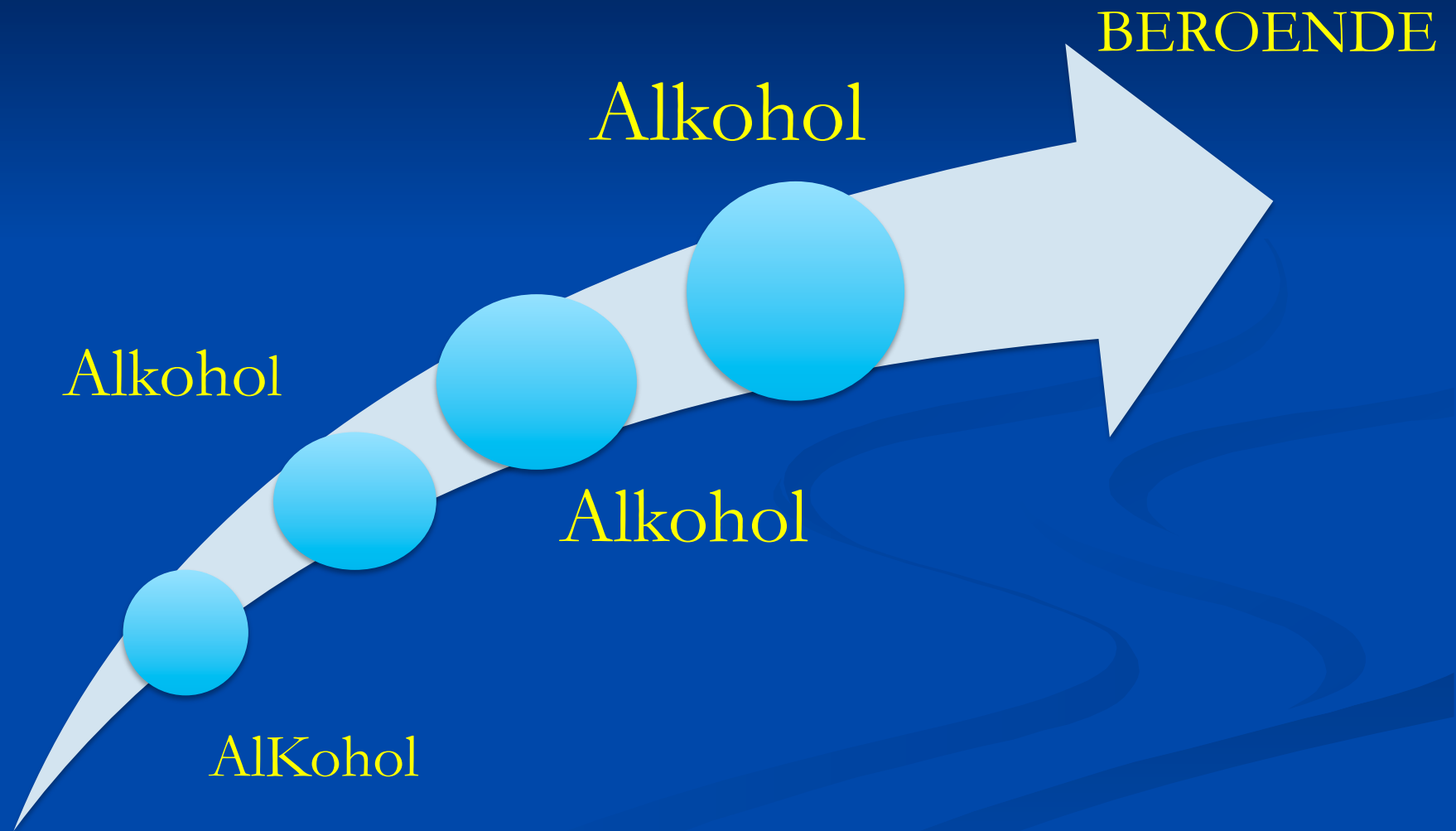
- 6.500.000 brukar alkohol
- 1.000.000 har ett riskbruk
- 325.000 missbrukar alkohol
- 7.000 avlider
- 800.000 brukar lugnande medel
- 150.000 missbrukar lugnande medel
- 30.000 missbrukar narkotika
- 950 avlider av narkotika
- 1.200.000 röker (13% män, 15% kvinnor; en ökning bland skolungdomar, särskilt flickor)

Vad är riskbruk missbruk och beroende?

Riskbruk är ett bruk av alkohol som ökar risken för skadliga fysiska, psykiska eller sociala konsekvenser, men där diagnoserna skadligt bruk, missbruk eller beroende inte föreligger.

Riskbruk → Missbruk → Beroende

Vad är riskbruk?

Riskbruk av alkohol föreligger vid **högkonsumtion**

- När en man dricker > 14 standardglas per vecka
- när en kvinna dricker > 9 standardglas per vecka ?

Riskbruk av alkohol föreligger även vid **intensivkonsumtion**

- En man dricker > 4 standardglas vid ett & samma tillfälle
- En kvinna dricker > 3 standardglas vid ett & samma tillfälle

Riskbruk även **vid lägre alkoholkonsumtion**

under graviditet, i många situationer i arbetslivet och i trafiken

Standardglas: 50 cl folköl, 33 cl starköl, 12-15 cl vin, 4 cl sprit.

Vad är missbruk?

Missbruk betyder att man använder droger på ett sätt som ger problem eller skadar hälsan

- Att man på grund av drogerna inte lyckas göra det man ska hemma, i skolan eller på jobbet
- Att man gång på gång hamnar i riskfyllda situationer eller gör olagliga saker på grund av drogerna.

Vad är beroende?

Drogberoende kan beskrivas som **en kemisk förälskelse**; drogerna blir oerhört viktiga i ens tankar och känslor.

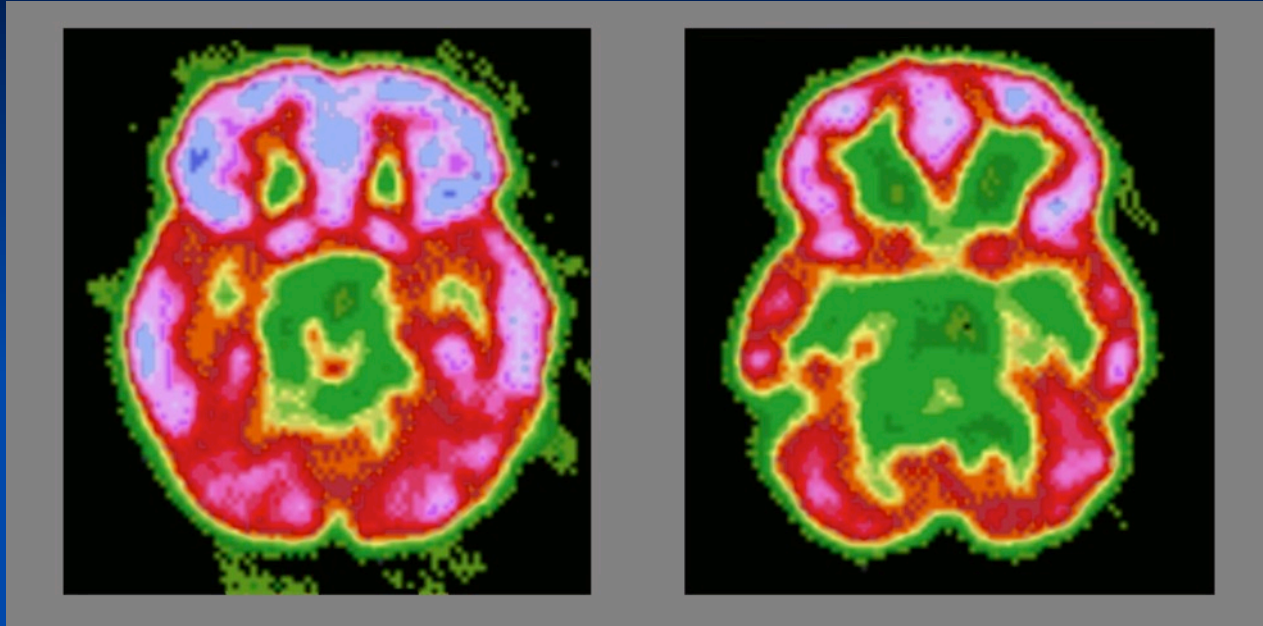
Hjärnan vänjer sig snabbt vid att vara påverkad av droger, och om man slutar kan man få så kallade **abstinensbesvär**

Droger skapar också **ett sug efter mer**, direkt när effekten försvinner eller efter ett tag

Många droger funkar så att kroppens **tolerans** ökar om man använder dem regelbundet, alltså att man behöver mer och mer för att få samma effekt

Vad är beroende enligt DSM-IV/V

- *Toleransutveckling*
- *Abstinens*
- *Kontrollförlust*
- *Försummelse av t ex arbete och sociala förpliktelser*
- *Fortsätter fast man vet att man tar skada*

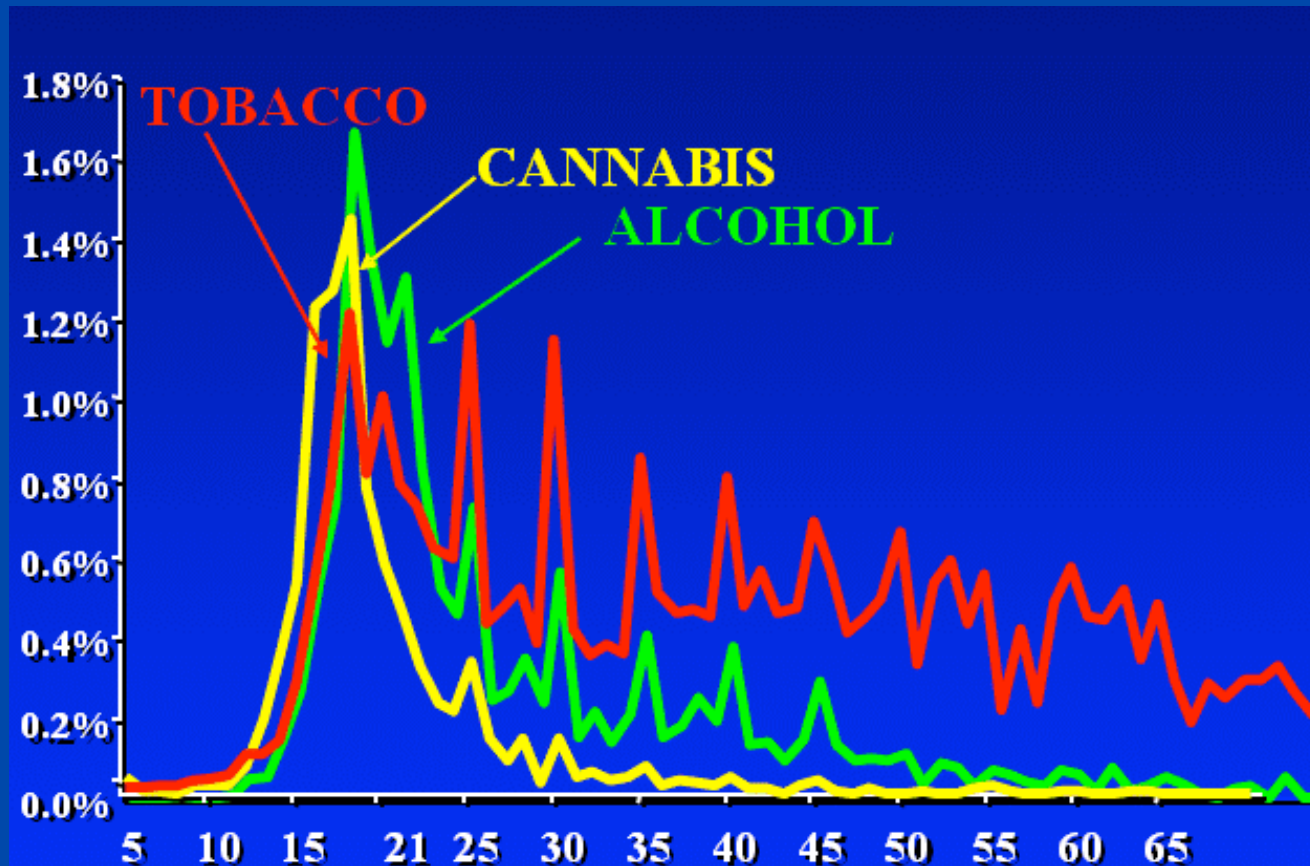
UPPSALA
UNIVERSITET

Ungdomar är mest utsatta

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

De flesta debuterar i unga år!

% hos vilka
ett beroende
Debuterar
vid en given
ålder (enligt
DSM-IV)

Ålder

[NIDA]

UPPSALA
UNIVERSITET

Vem blir beroende?

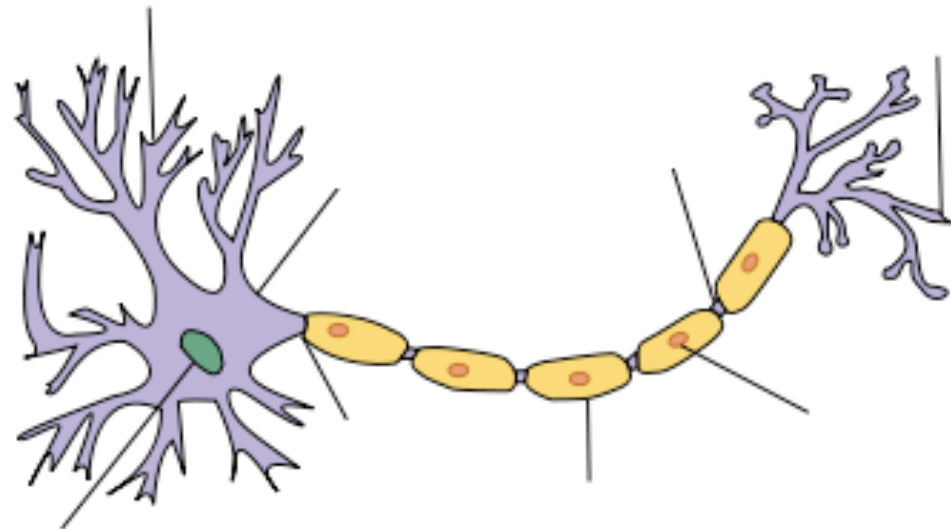
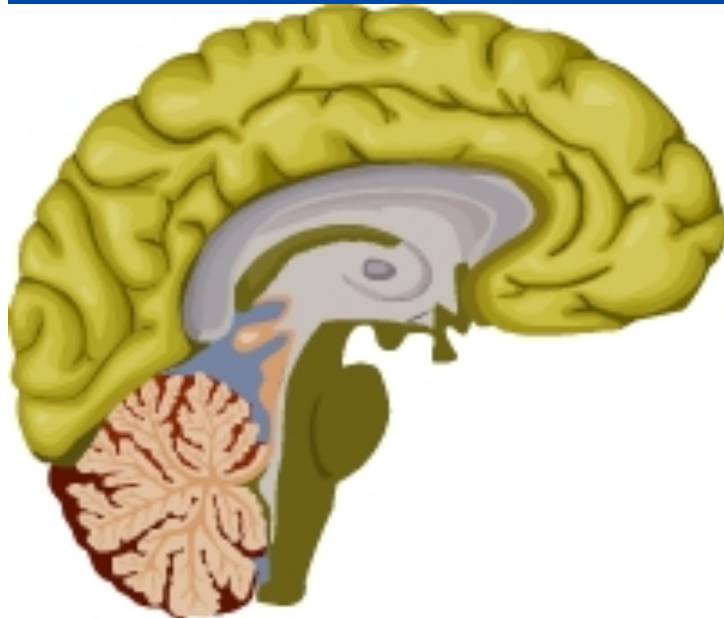
U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Faktorer som bidrar till utveckling av beroende

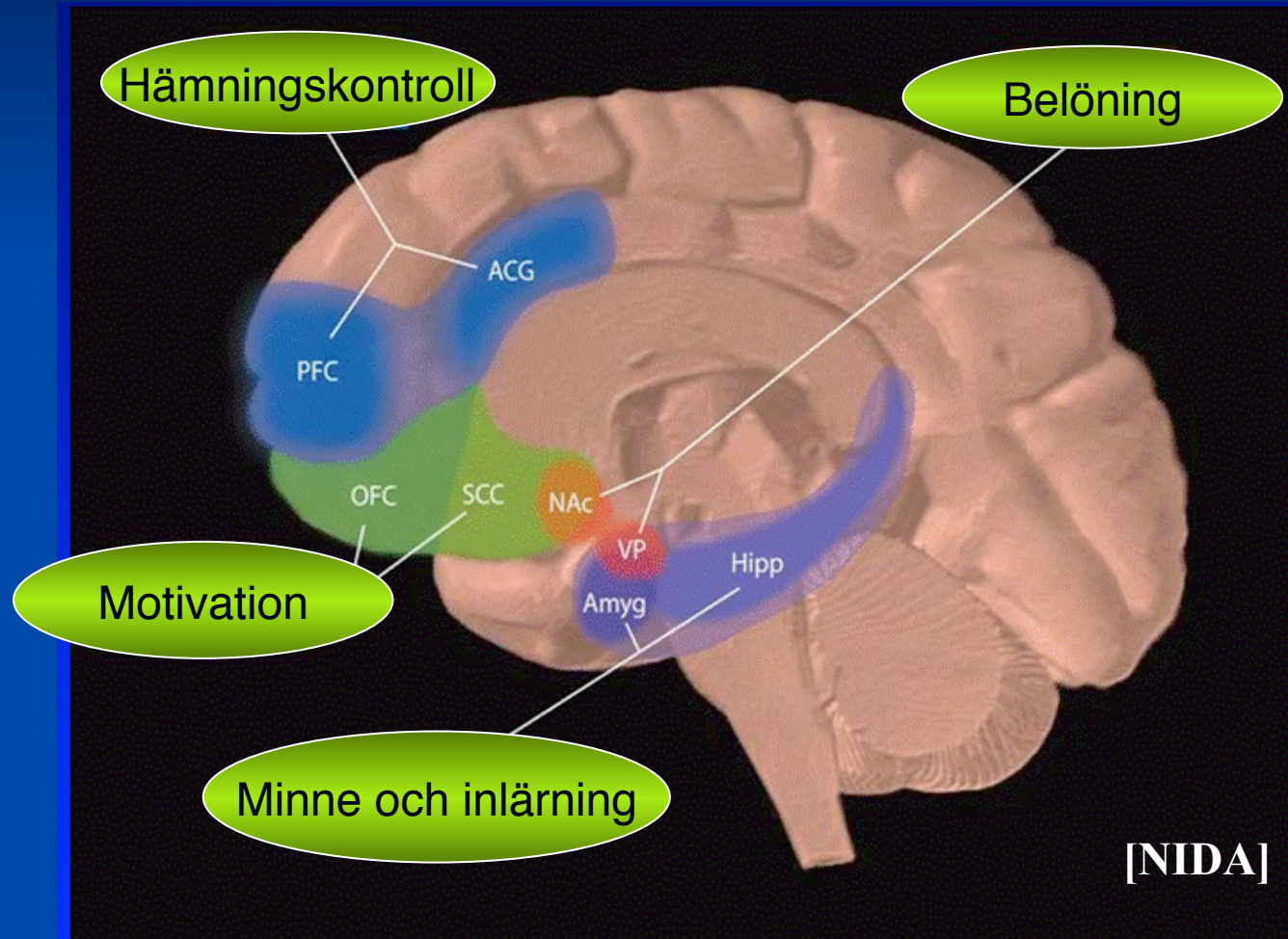
Hjärnan

En vuxen hjärna består av ungefär 100 miljarder nervceller som var och en kan stå i kontakt med 1000 andra celler. Exakt vilka kopplingar som etableras till våra signalbanor beror bland annat på vilken stimulans som hjärnan utsätts för under de första levnadsåren och senare i livet.

Områden i hjärnan av betydelse för drogmissbruk och beroende

Naturlig belöning

Att nå höjderna via hjärnans belöningssystem

- Fysisk aktivitet
- Födointag
- Sexuella upplevelser
- Framgångar
- Häftiga upplevelser
- Droger
- Destruktiva beteenden

Effekter av droger

- **Vad gör kroppen med drogen
(farmakokinetik)**
- **Vad gör drogen med kroppen
(farmakologi)**

Vad blir följderna?

Skador på kroppen

Högt blodtryck men också **levern!**

Injektionsmissbrukare riskerar att
infekteras med hepatit C (HCV)

HCV - Vad blir följderna?

Skador på kroppen

- Blir kronisk i ca 70-80% av fallen
- Orsakar hepatit → skrumplever,
leversvikt och levercancer
- Sjukdomsförlopp över 10-25 år

Vad blir följderna?

Skador i hjärnan

Effekter på:

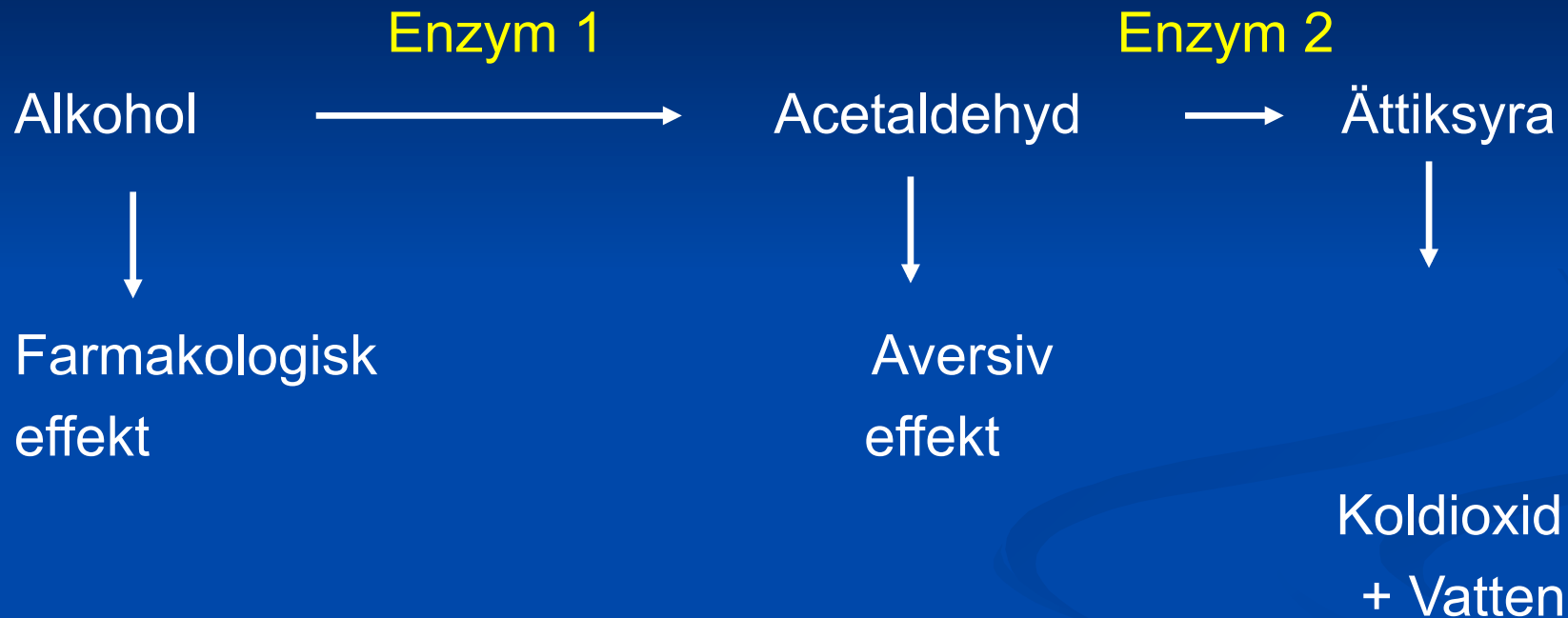
- Belöningssystemet
- Aggressionscentrum
- Stressaxeln
- Minnesfunktionen
- koordination
- Andningscentrum
- Stämningläge

ALKOHOL

- Liten, enkelt uppbyggd molekyl
- Vatten- och fettlöslig
- Passerar lätt membran till alla vävnader, inklusive blod-hjärn-barriären och placenta-barriären
- Lämnar kroppen på två sätt
  - 5% via utandningsluft, hud, svett etc.
  - 95% bryts ner i levern

NEDBRYTNING AV ALKOHOL I LEVERN

Enzym 1 = alkohol dehydrogenas

Enzym 2 = aldehyd dehydrogenas, (saknas hos vissa asiater --> "antabuseffekt")

Akuta effekter av alkohol

- påverkar kroppsegna morfinlika substanser (endorfiner) → hämmar GABA:s normala hämning → dopaminfrisättning → förstärkning
- potentierar GABA → sederande, ångstdämpande effekter

Långsiktiga effekter av alkohol

Alkoholdemens - accelererat åldrande

UPPSALA
UNIVERSITET

Vid långvarig alkoholkonsumtion

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

- Hjärtkärlsjukdom (högt blodtryck, hjärtsvikt, infarkt)
- Leverskador (fettinlagring, skrumplever)
- Cancer (bröst-, tjocktarm-, levercancer etc.)
- Magsår
- Alkoholdemens

UPPSALA
UNIVERSITET

Effekter av opioider

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Opioider kan hämma smärtsignaler från kroppen via ryggmärgen till hjärnan

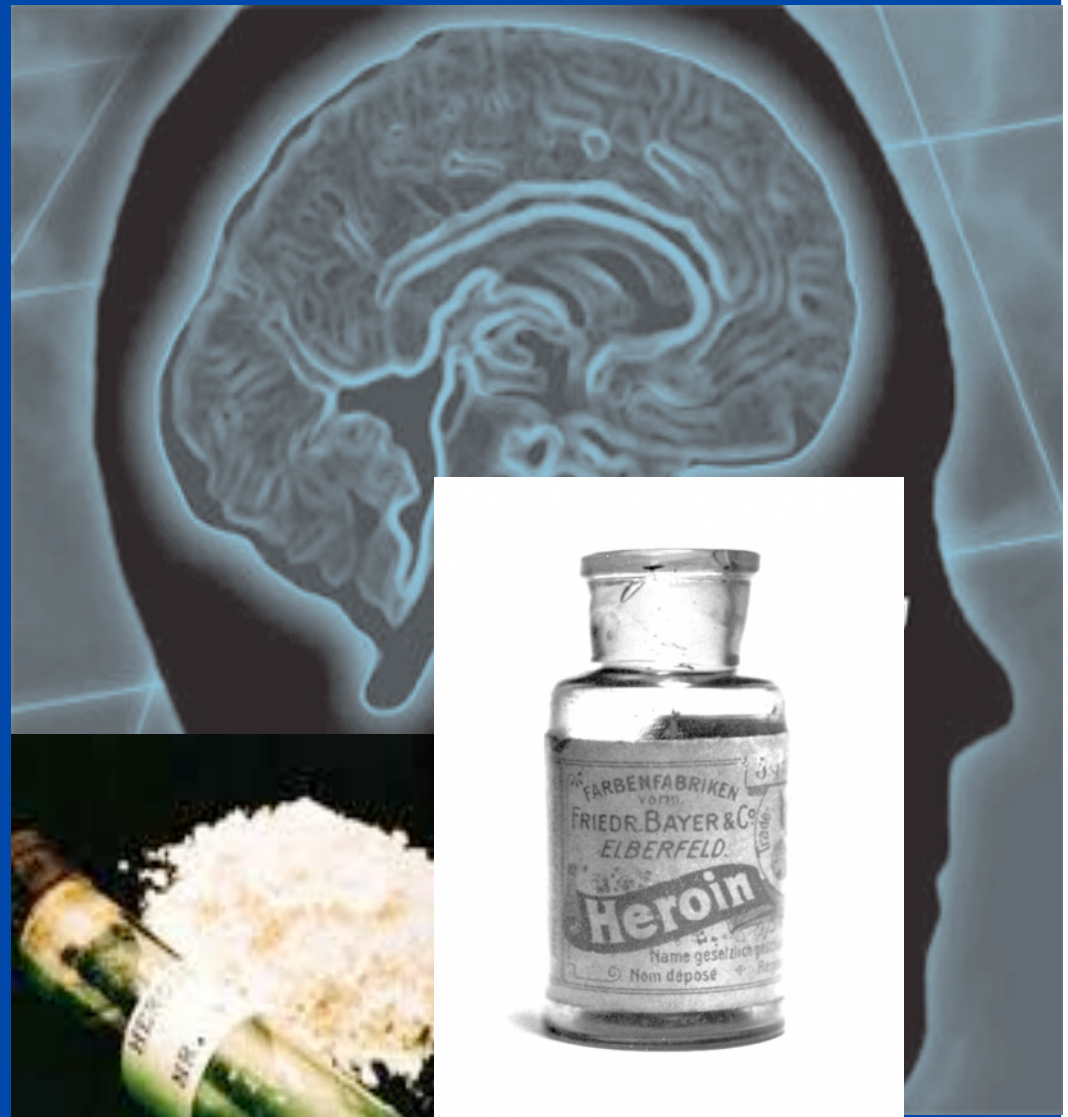
Smärtstillande!

Opioider påverkar det limbiska systemet, som kontrollerar eufori och känslor av vällust.

Beroenderisk!

Opioider hämmar respirationen (andningen) genom att ändra kemin i hjärn-stammen, som kontrollerar autofunktioner.

Dödsrisk!

Abstinenssymtom vid opiatmissbruk

- Ångest, rastlöshet, rinnande näsa, feber, kräkningar och diarré
- Drogsug ("craving")
- Maximala abstinenssymtom under 2-3 dagar. Symtom försvinner i stort efter ca 7-10 dagar

Amfetaminer

Tillverkades första gången 1887

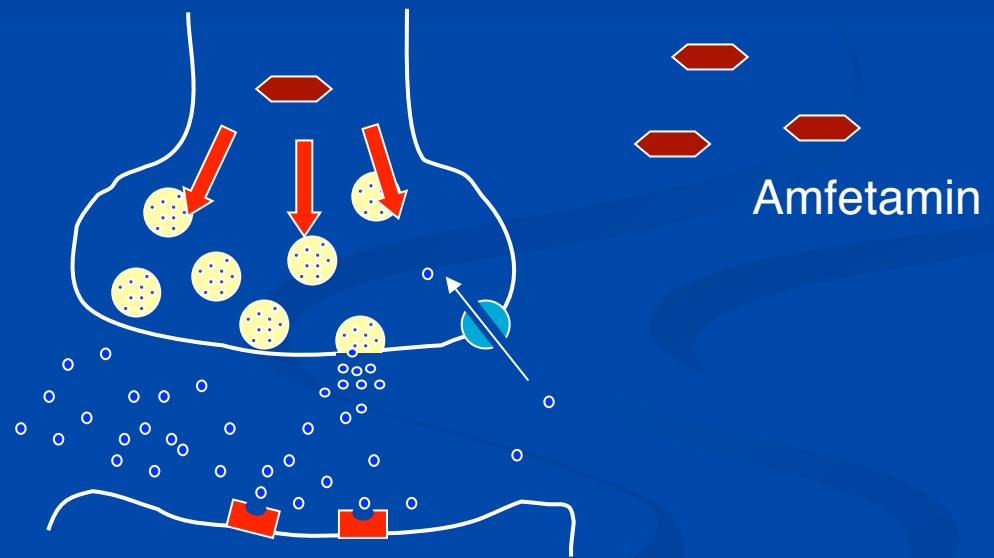
Flera hundra amfetaminderivat med mer eller mindre effekt.

Liknande strukturer
(Bl a “Smart drugs”).

Injiceras, sniffas eller dricks

Amfetamin påverkar frisättning Av dopamin och noradrenalin

Amfetamin

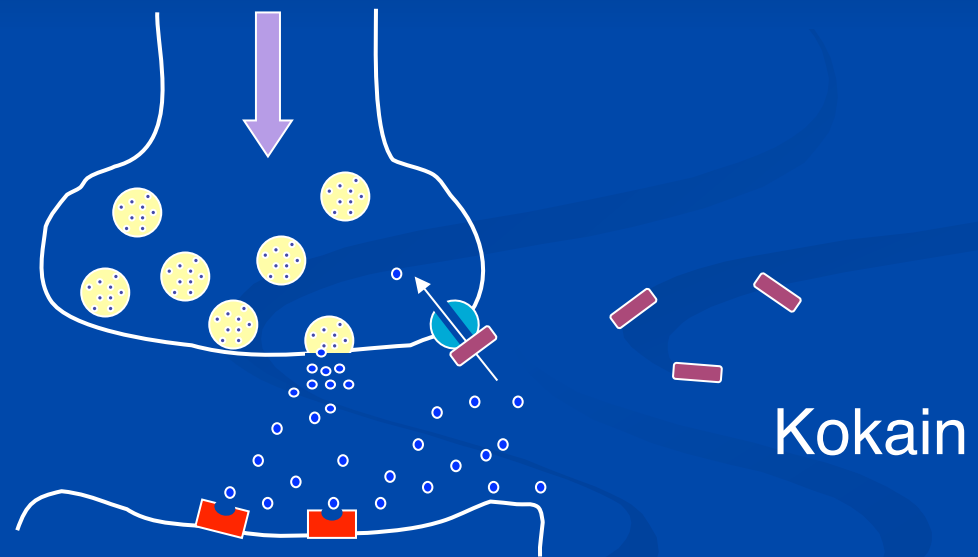

Kokain

- Kokabusken, blad tuggades redan för 5000 år sedan i Sydamerika
- Bedövningsmedel
- Sniffas, injiceras eller röks (Crack)
- Effekt; 15-45 minuter

Kokain blockerar Dopamin-transportören

— Kokain

Ecstasypreparat

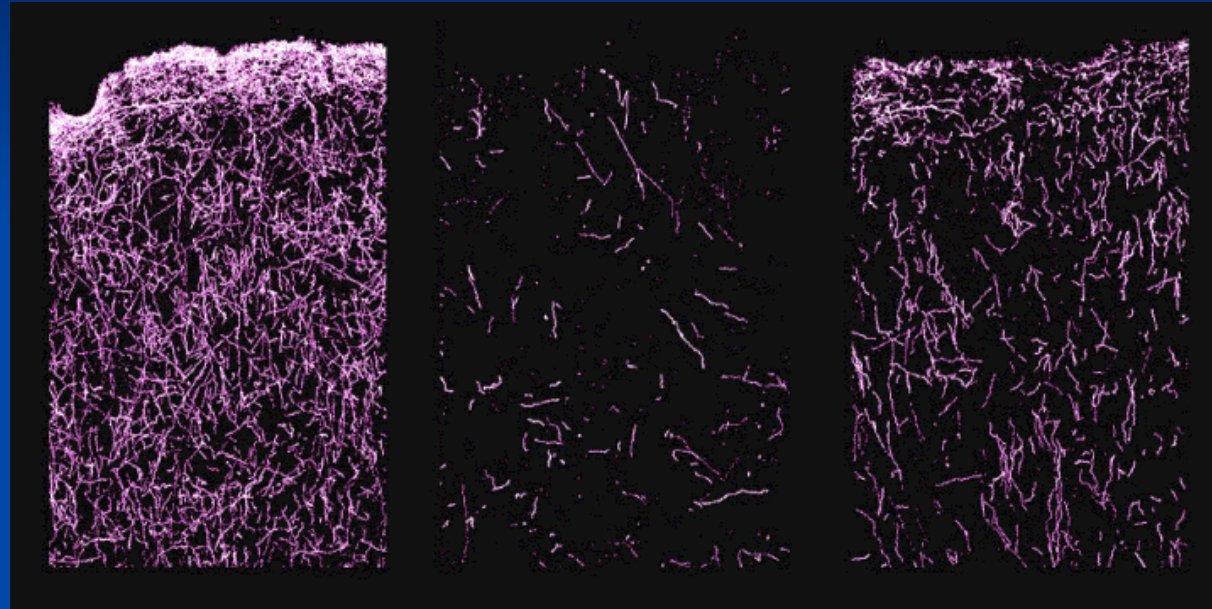
Samlingsnamn:

MDMA (ecstasy), MDA (Adam), MDEA (Eve) och MBDB (Eden)

- Centralstimulerande, men även hallucinogen
- Ökar nivåer av serotonin & dopamin i synapser
- Mycket blandat innehåll i tablett
- Ger "närhet, förståelse och kärlek"

Ecstasy skadar serotonin neuron

Normal hjärna

2 veckor efter
MDMA (ecstasy)

7 år efter
MDMA (ecstasy)

Bildkälla: <http://www.nida.nih.gov>
(Hatzidimitriou, et al., 1999)

LSD – Syra eller ”Acid” lysergsyradietylamid

LSD ger effekt efter en kvart till några timme efter intag, som pågår 8-12 timmar

- Ökad puls och blodtryck
- Pupill-förstoring
- Sänkt kroppstemperatur
- Beroendeframkallande
- Hallucinogena effekter
- Ångest, panik och paranoia
- ”Flashbacks”

LSD – Syra eller ”Acid” lysergsyradietylamid

LSD påverkar bland annat signalsubstansen serotonin i hjärnan. Den kortsiktiga effekten är att mängden serotonin först ökar vid användande. På längre sikt leder ett LSD-bruk dock till att utsöndringen av serotonin kraftigt försämras, vilket kan leda till olika psykiska problem, t ex depression.

Khat

- Khatplantan, *Catha edulis*, färskvara
- Östafrika
- Katinon, katin
- Eufori, känsla av “stor” begåvning
- Effekt ca 30-180 minuter
- Avmagring, tand- och leverskador
- Sömnsvårigheter, depression, hallucinationer

UPPSALA
UNIVERSITET

Nätdroger - NPS

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Nätdroger används ofta för att ge namn åt de droger som säljs via Internet. Idag föredrar man begreppet Nya Psykoaktiva Substanser (NPS), eftersom många inte hunnits bli klassade som narkotika. Två nya upptäcks varje vecka i Sverige.

NPS kan ge centralstimulerande effekter eller t ex verka likt cannabis. Effekterna är ofta oförutsägbara och inte sällan livsfarliga.

Droger som säljs på nätet

- Syntetiska cannabinoider
- Syntetiska katinoner
- Fenetylaminer,
  - 2C-B, 2C-T-2 m.fl.
- Tryptaminer
  - 5-MEO-DALT, 4-HO-MET m.fl.
- Växtdroger och svampar
- Narkotikaklassade läkemedel
- Receptbelagda läkemedel
- Anabola steroider och andra dopningsmedel

Nya psykoaktiva substanser/NPS (nättdroger)

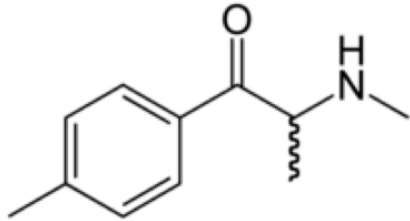
Amfetamin-analoger:

- DOB, (2,5-Dimethoxy-4-bromoamfetamine)
- DOC (2,5-Dimethoxy-4-chloroamfetamine)
- DOI (2,5-Dimethoxy-4-iodoamfetamine)

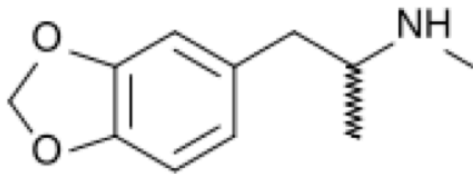
Metyl-katinoner:

- Mefedron (1-(4-metoxifenyl)-2-(metylamino)propan-1-on)
- Butylon (1-(1,3-bensodioxol-5-yl)-2-(metylamino)butan-1-on)
- MDPV (1-(1,3-bensodioxol-5-yl)-2-pyrrolidinopentanon)
- Metedron (1-(4-metoxifenyl)-2-(metylamino)propan-1-on)

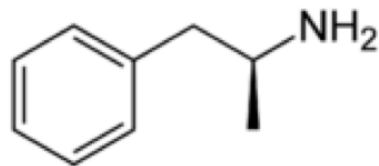
Kemisk struktur:

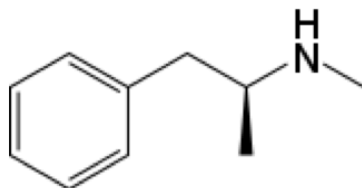
Mefedron (4-Metyl-metkatinon)

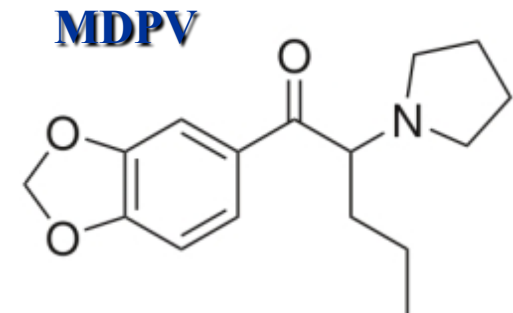
Ecstasy (Metylen-dmetyl-amfetamin, MDMA)

Amfetamin

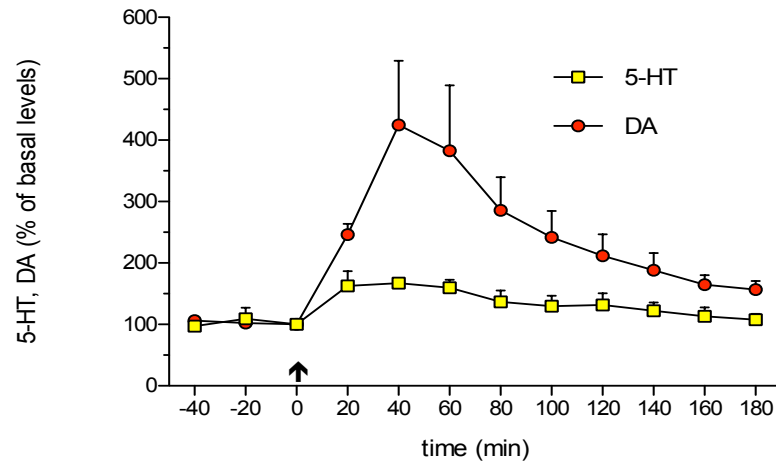

Met-amfetamin

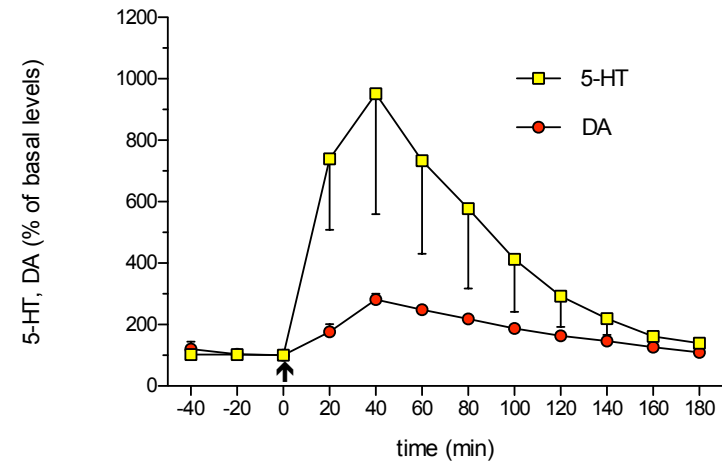

Amfetamin/Ecstasy/Mefedron

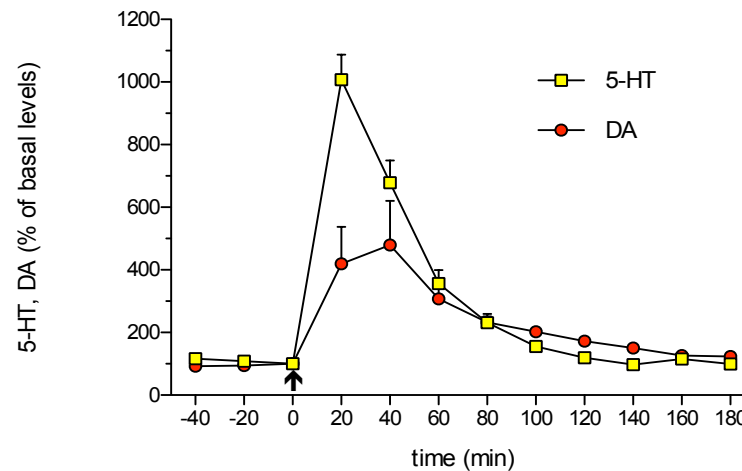
Amphetamine (1 mg/kg s.c.)

Ecstasy (3 mg/kg s.c.)

Mephedrone (3 mg/kg s.c.)

Mikrodialys

DA = Dopamin

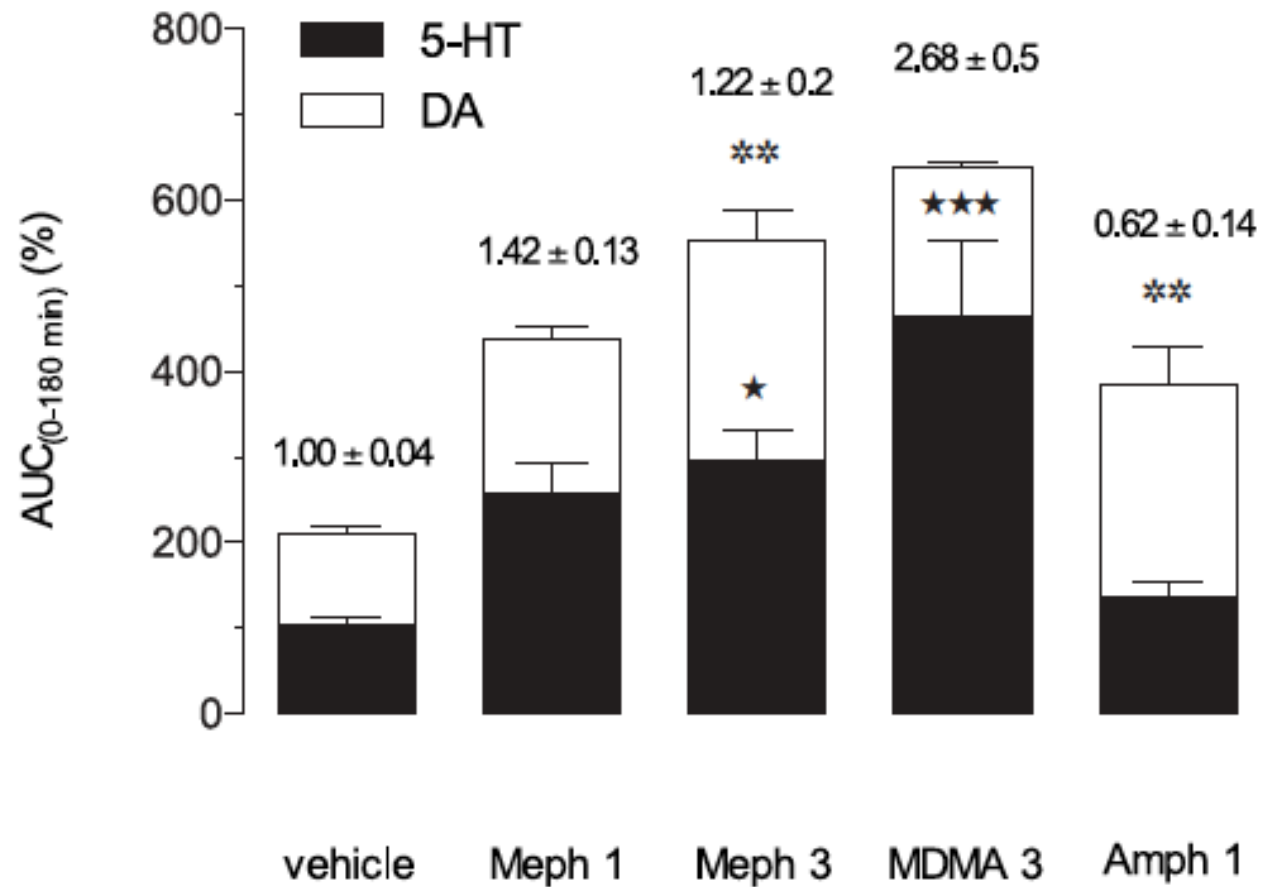
5-HT = serotonin

Dextro (+)- amfetamin

Övriga i racemat-form

Kehr et al., 2011
Br J Pharmacol

Overall effects on 5-HT and DA levels

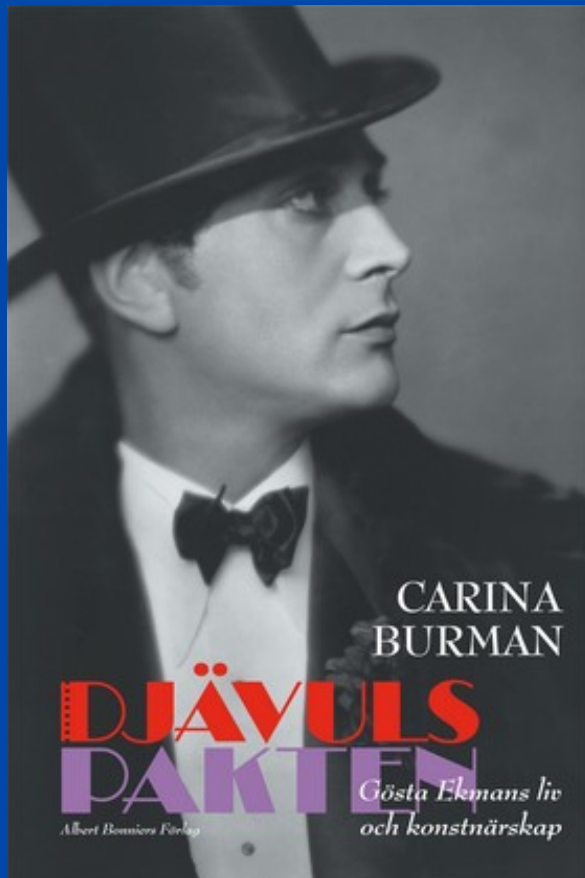

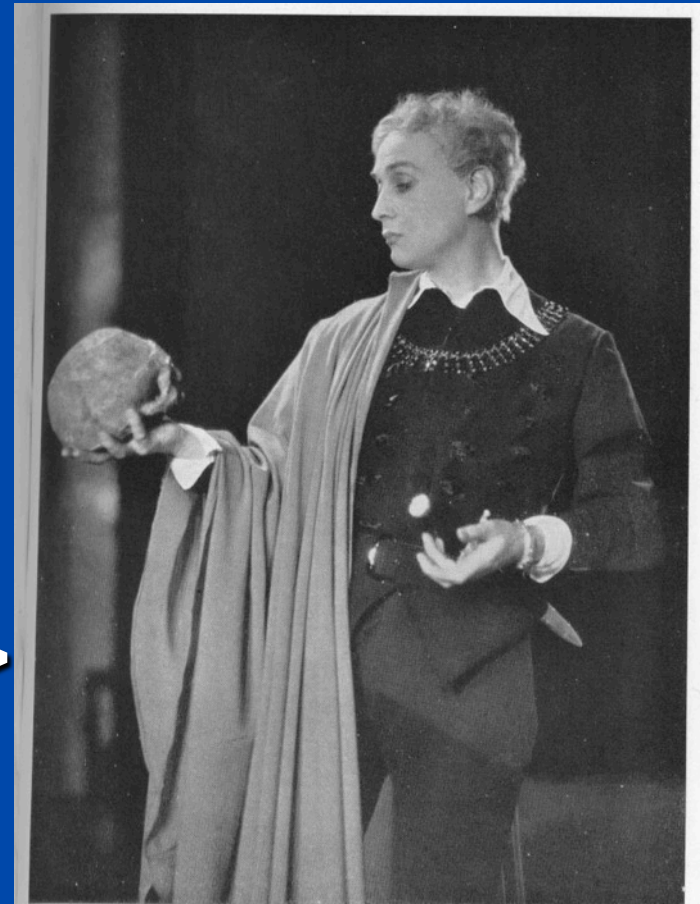
UPPSALA
UNIVERSITET

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Arbetsnarkomanen och kokainisten Gösta Ekman d.ä.

Hamlet 1934=>

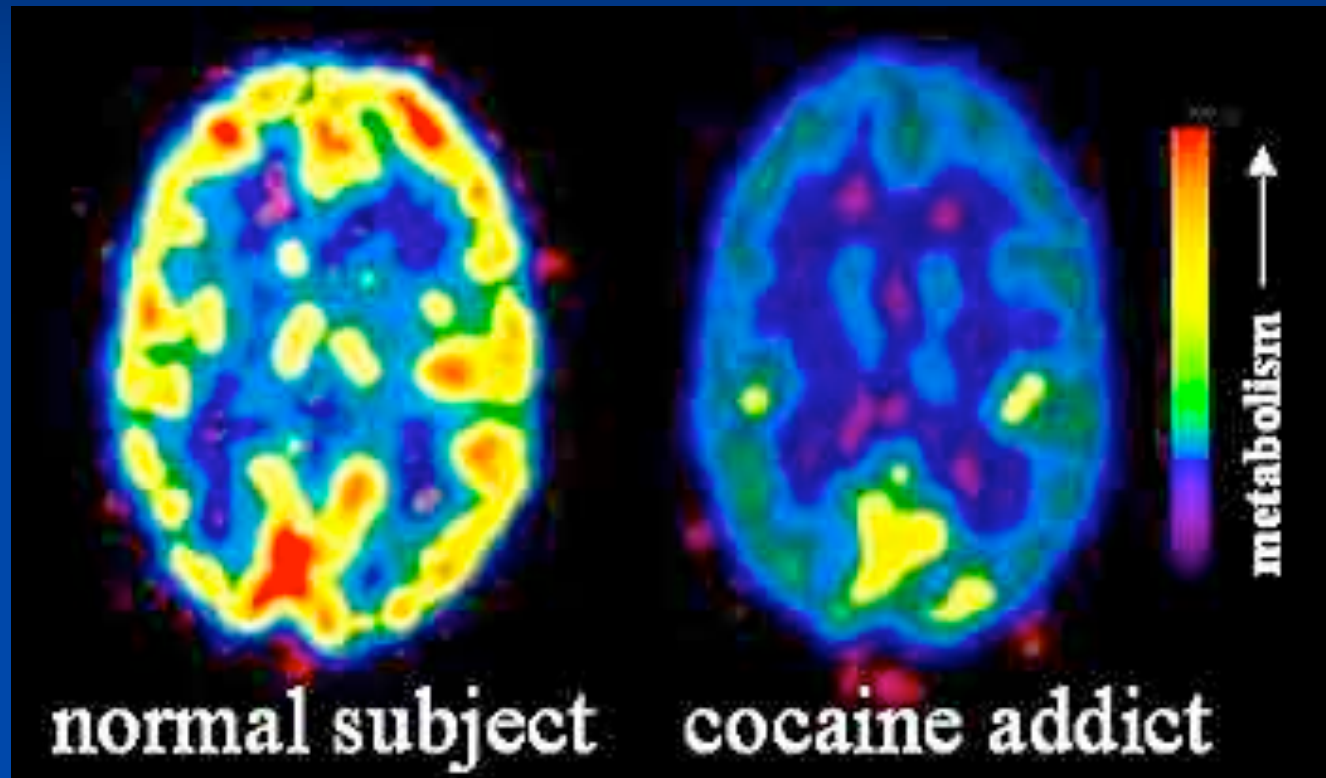
En perfekt gentleman 1927

Morfin + kokain => för tidig död 1938?

Hjärnaktiviteten avtar hos den som fått en snedställning genom ett beroende....

(från Pfaus et al.; DiChiara & Imperato)

UPPSALA
UNIVERSITET

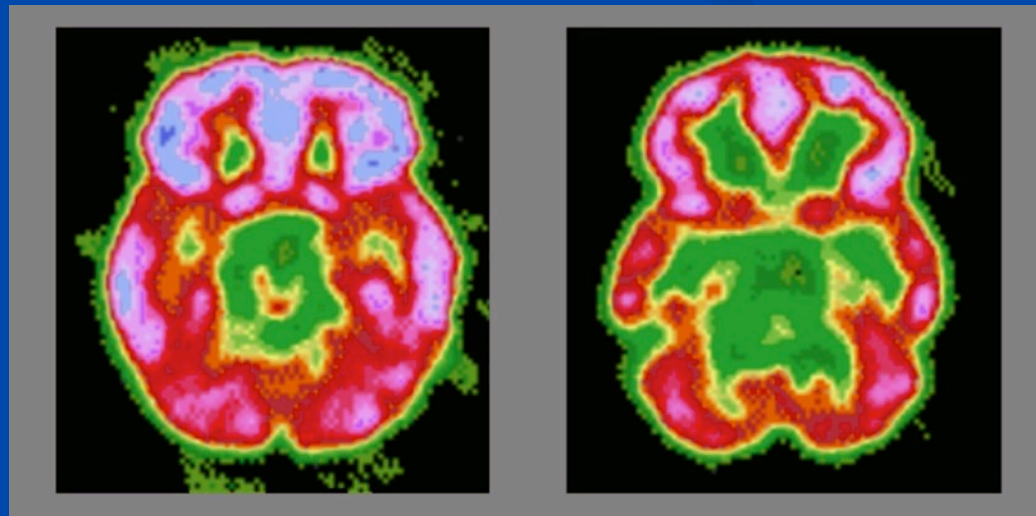
U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Vad är beroende ur neurobiologisk perspektiv?

Vad är beroende?

- *Toleransutveckling*
- *Abstinens*
- *Kontrollförlust*
- *Försummelse av t ex arbete och sociala förpliktelser*
- *Fortsätter fast man vet att man tar skada*

**Beroende innebär en förändrad plasticitet
i hjärnan**

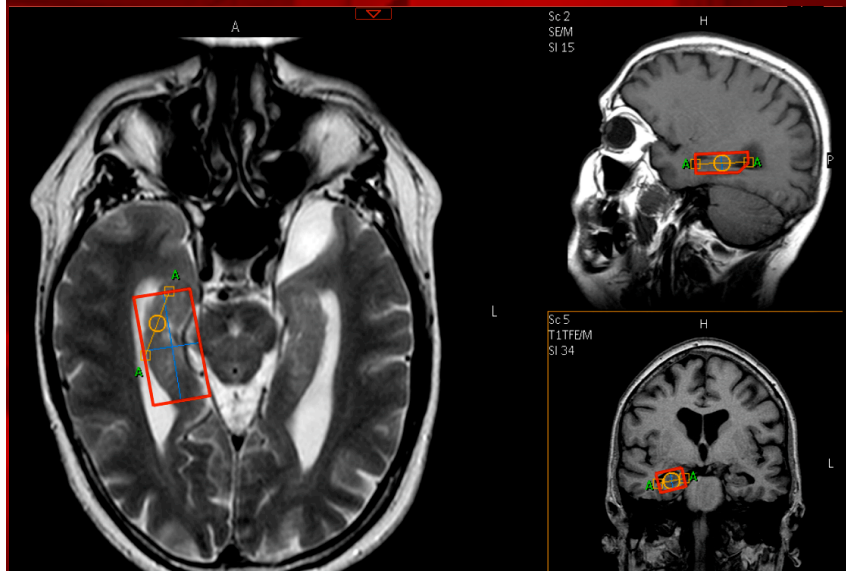

Hjärnans GPS

Hippocampus är ett område i hjärnan som navigerar oss geografiskt men också till individens belönings-system och till drogsug.....

Men...även « hjärtat » finns med...

Det handlar också om kärlek och förälskelse...!

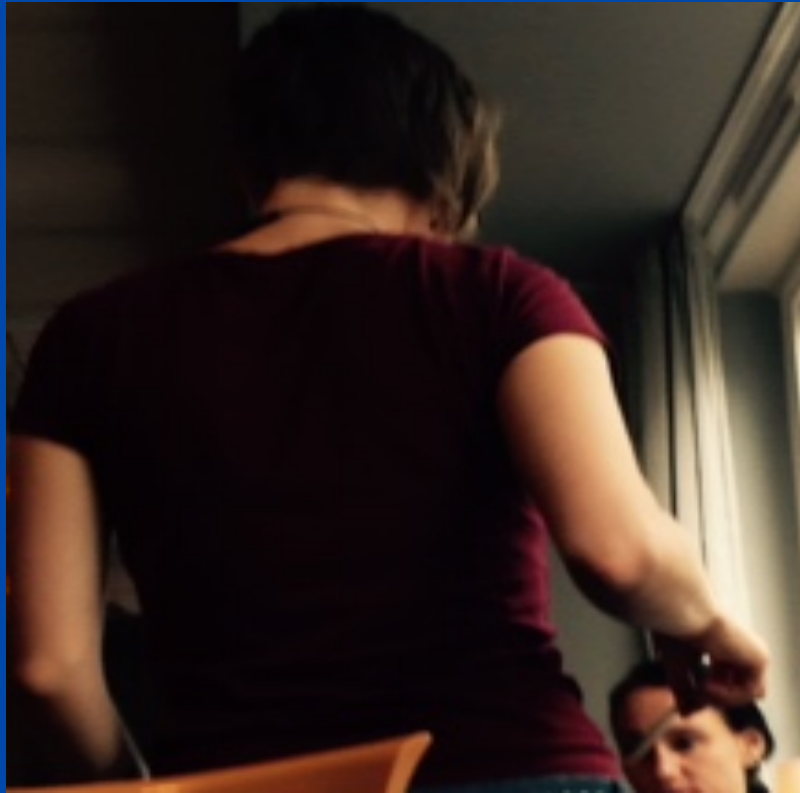

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad är beroende?

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Beroende – En kärlek till döds....

”Treat me like a fool,
Treat me mean and cruel,
But love me.....”

A love that hurts...

**What I love to the most
is what hurt me most...**

Att bli förälskad i en drog.... ?

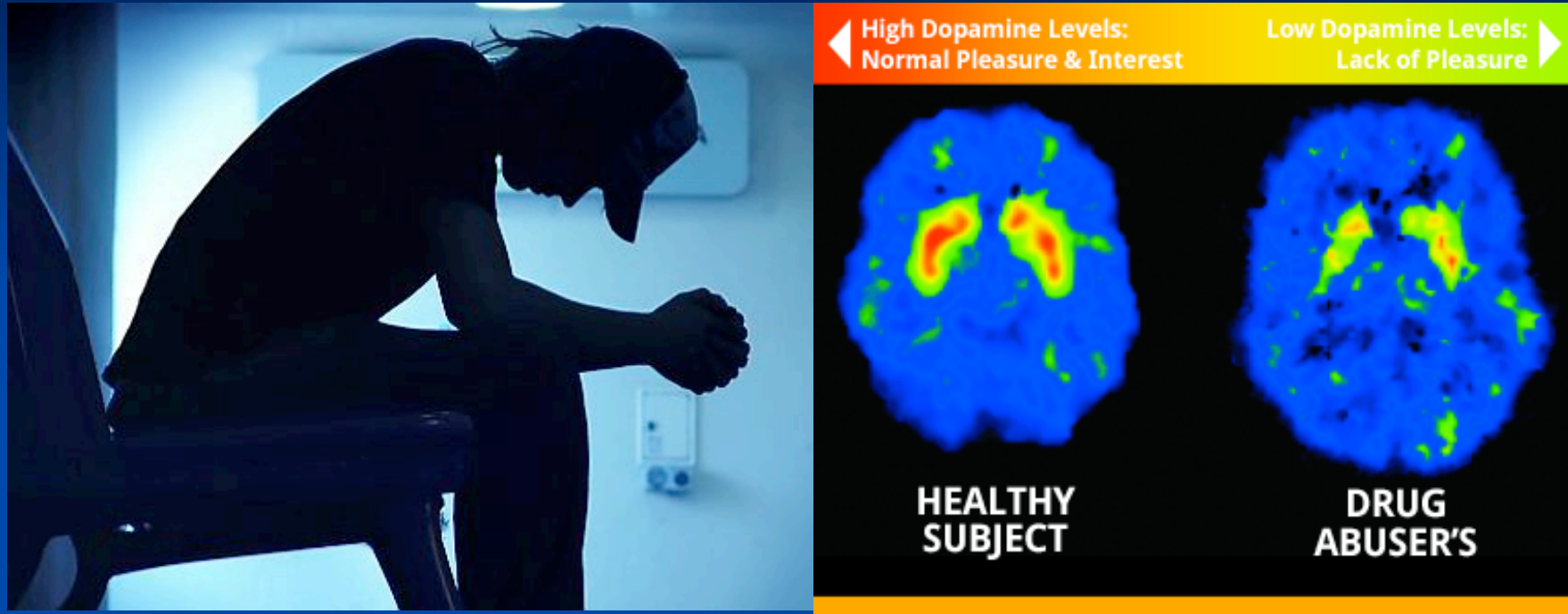
Att bli förälskad i en drog betyder att man:

- *Fastnat i ett tvångsbeteende*
- *Fortsätter sitt missbruk trots att man tar skada*
- *Fortsätter trots att arbete och sociala aktiviteter störs*

Frekvent droganvändning leder till kvarstående skador...

[NIDA]

Ett patologiskt beroende som bl a karakteriseras av:

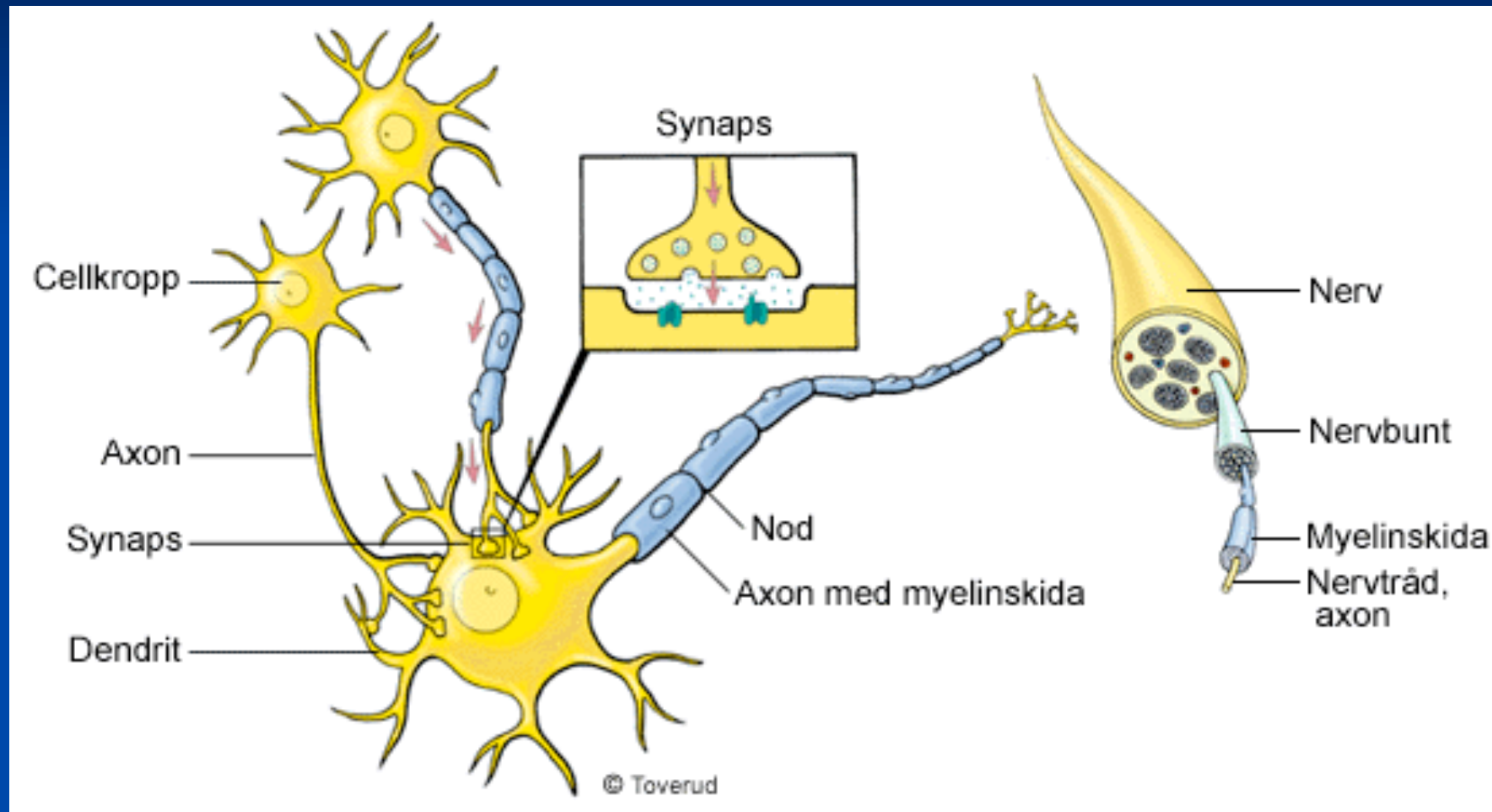
- *Tvångsbeteende*
- *Forsatt missbruk trots skadeeffekter*
- *Kvarvarande förändringar i hjärnans struktur och funktion*

Hjärnan

En vuxen hjärna består av ungefär 100 miljarder nervceller som var och en kan stå i kontakt med 1000 andra celler. Exakt vilka kopplingar som etableras till våra signalbanor beror bland annat på vilken stimulans som hjärnan utsätts för under de första levnadsåren och senare i livet.

Vad gör narkotikan med våra hjärnceller?

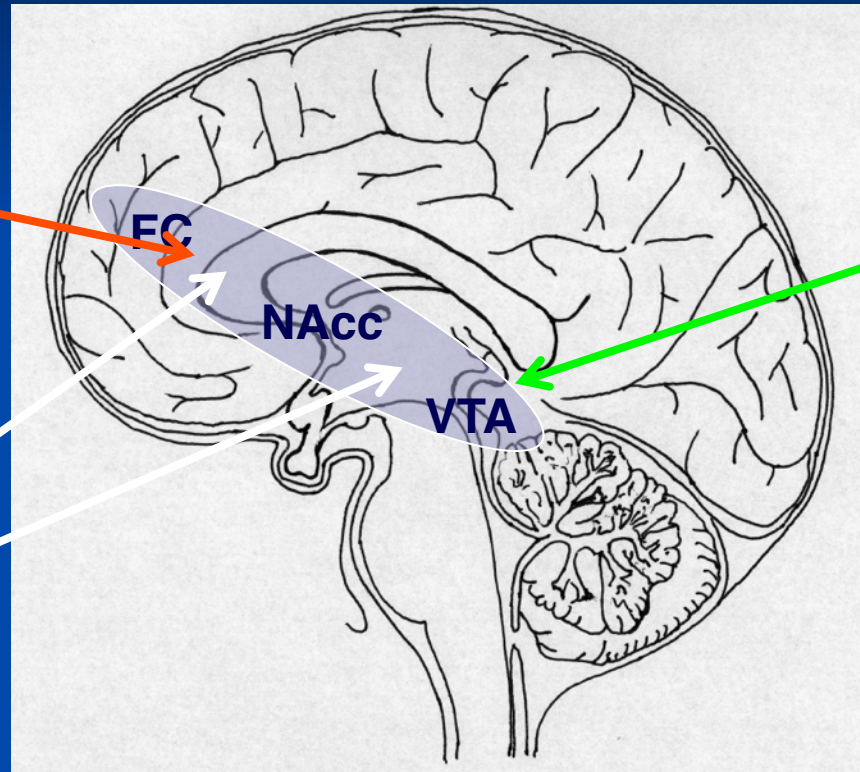
Nervceller kommunicerar med varandra

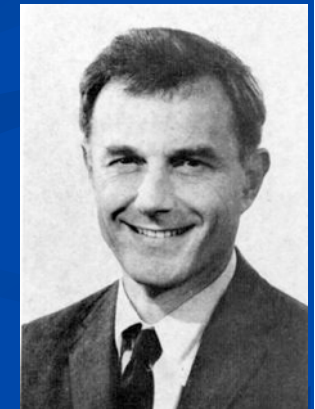
Belöningssystemet

- endorfiner

+ endorfiner

Dopamin

FC: Frontal cortex
NAcc: Nucleus accumbens
VTA: Ventral tegmental area

**HJÄRNANS
BELÖNINGSSYSTEM**

James Olds

May 30, 1922 — August 21, 1976

Vem blir beroende?

Faktorer som bidrar till utveckling av beroende

Ung och beroende (Maria Ungdom) och psykisk ohälsa

- **81 pojkar och 99 flickor**
- 90% av flickorna & 81% av pojkarna hade minst en psykiatrisk diagnos utöver missbruket
- I medeltal **tre** ytterligare diagnoser
- De flesta diagnoser före missbruket

Hodgins et al 2010

Hodgins et al 2007

Barnens uppväxtvillkor misshandel och utsatthet

- 23% flickor & 9% pojkar hade blivit *extremt* fysiskt misshandlade
- 28% flickor & 28% pojkar hade blivit *svårt* fysiskt misshandlade
- Mer än en tredjedel hade upplevt sexuella övergrepp
- Ca 40% hade blivit fysiskt misshandlade av "jämnåriga" det senaste året

Hodgins et al 2010
Hodgins et al 2007

Barnens uppväxtvillkor

Maria ungdom – populationen

- Maria ungdom i relation till sina föräldrar:
  - Mindre "värme"
  - Mindre förståelse
  - Mindre tillit
  - Mer oro
  - Mindre förtrolighet
  - Mindre anknytning

Hodgins et al 2010

Hodgins et al 2007

Depression - Serotonin

(Sänkta nivåer av både serotonin och dess receptorer)

Vanligare hos flickor

Social Stress:

En central faktor

vid

beroendesjukdomar

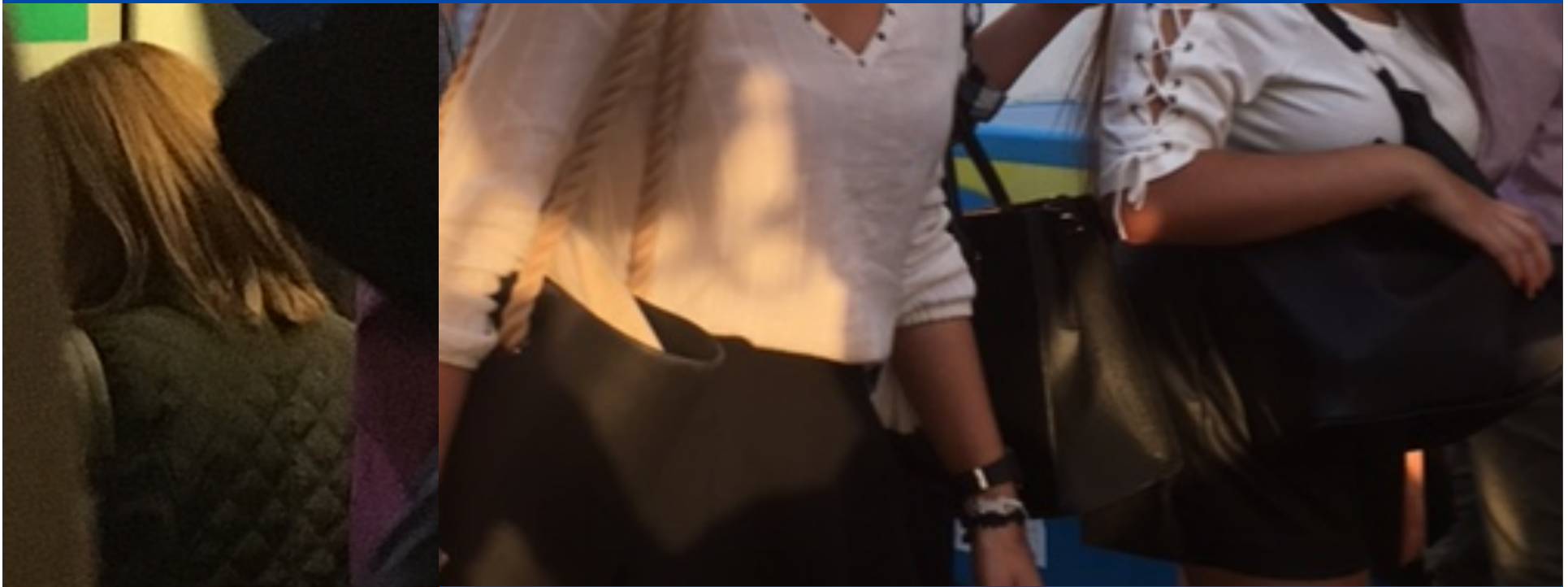
Hur är det med

Flickor?

Mer än hälften av alla sexuella övergrepp blir aldrig anmälda, och många av de utsatta hamnar i missbruk av droger and alkohol som ett sätt att hantera den traumatiska upplevelsen övergreppet

Sexuella övergrepp => Drogberoende
<=>

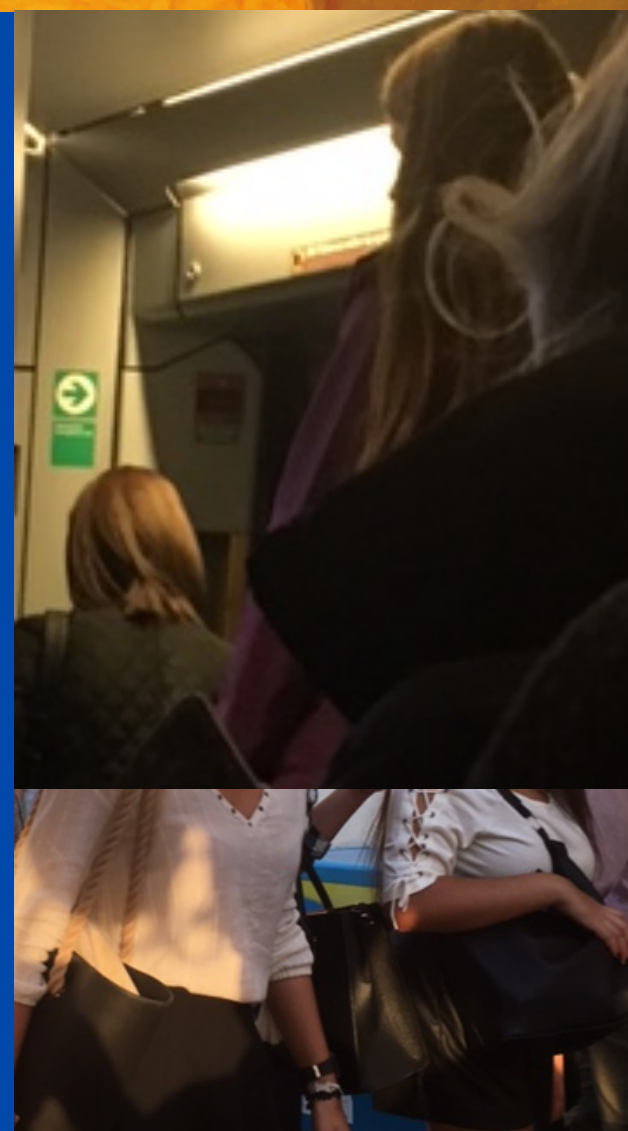

UPPSALA
UNIVERSITET

Sexuella övergrepp...drogberoende

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

- Alkohol och drogberoende är alltså ett resultat av psykiska trauma, och då även sexuella övergrepp.
- En stor del av de kvinnor som går på heroin och kokain har en historia av sexuella övergrepp.
- Ungefär två tredjedelar av dessa har upplevt övergrepp när de var barn.
- Nästan hälften av dessa använder förskrivna läkemedel för att klara av sina liv. Många blir beroende.

UPPSALA
UNIVERSITET

Sexuella övergrepp....

U-FOLD FORUM FÖR FORSKNING
OM LÄKEMEDELS- OCH DROGBEROENDE

Några av de anledningar som gör att de som utsatts för sexuella övergrepp fastnar i droger beror på:

- Att hantera sitt trauma genom att fly till droger
- Att trycka tillbaka känslor och minnen av övergreppen
- Att minska känslor av ensamhet
- Att öka sitt självförtroende
- Att straffa sig genom att hänge sig till ett självskade-beteende

